

Таким чином, вивчаючи історію будівлі навчального закладу, ми зрозуміли, що в ньому працювали видатні вчені і педагоги, громадські діячі, які прославили не тільки комерційний інститут, а і м. Харків. Теперішнім поколінням студентів (в головному корпусі ХНТУСГ по вул. Артема, 44 знаходиться і навчально-науковий інститут бізнесу і менеджменту) є в кого навчатися ретельному відношенню до справи, брати приклад в своєму професійному становленні.

Література

1. Нариси з історії Харківського національного економічного університету / Д. Ю. Михайличенко, В. Є. Єрмаченко, О. А. Сахно / Під заг. ред. В. С. Пономаренка. – Х.: ВД «ИНЖЕК», 2005; Павлова Т. Г. Негосударственная высшая школа Харькова в начале XX века: Монография. – Харьков: «Издательство Сага», 2012.
2. Нариси з історії Харківського національного економічного університету / Д. Ю. Михайличенко, В. Є. Єрмаченко, О. А. Сахно / Під заг. ред. В. С. Пономаренка. – Х.: ВД «ИНЖЕК», 2005. – С. 41-43.
3. Здание высших коммерческих курсов в Харькове // Зодчий. – 1914. – С. 463. Ігнаткін І. О. Олексій Миколайович Бекетов. – К.: Вид-во Академії Архітектури УРСР, 1949. – С. 15, 16, 27.
4. Павлова Т. Г. Негосударственная высшая школа Харькова в начале XX века: Монография. – Харьков: «Издательство Сага», 2012. – С. 224.
5. Московкин В. М. Неизвестный Семен Кузнец: учеба в Харькове / В. М. Московкин // Universitates: наука и просвещение. – 2010. – №1. – С. 52-65.
6. Устав Харьковского Коммерческого института (Проект). – Х.: Типография М. Сергеева и К. Гальченка. – 1914.
7. Кузнец С. Экономическая система д-ра Шумпетера, излагаемая и критикуемая; Перлман М. Две фазы заинтересованности Кузнеця Шумпетером / Сост. д-р геогр. наук, проф. В. М. Московкин, канд. ист. наук Д. Ю. Михайличенко, перев. Е. Е. Перчик; Под ред. д-ра экон. наук, проф. В. С. Пономаренко. – Х.: ИД «ИНЖЕК», 2013. – 128 с.
8. ЦДНТА, ф.Р-47, оп.2, од.зб.17, 18.

УДК 94: 329 (477.54) «1917/1921»

Бондар Н. О.

(м. Харків)

**ХАРКІВСЬКА ГУБЕРНСЬКА РАДА В ПОДІЯХ РЕВОЛЮЦІЇ
ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ (1917 – 1918 рр.)**

Стаття присвячена аналізу діяльності Харківської губернської ради, яка була одним з органів місцевої влади, який створили патріотично настроєні політичні сили. В статті окреслено основні напрями роботи ради, її склад та завдання на різних етапах діяльності.

Ключові слова: Харківська губернська рада, органи місцевої влади, громадянська війна.

Статья посвящена анализу деятельности Харьковской губернской рады, которая являлась одним из органов местной власти, созданным патриотическими политическими силами. В статье выделены основные направления работы рады, ее состав и задания на разных этапах деятельности.

Ключевые слова: Харьковский губернский совет, органы местной власти, гражданская война.

This article analyzes the activities of the Kharkov province council that was one of the local authorities, created a patriotic political forces. The article highlights the main areas of council work, its composition and tasks at different stages of activity.

Keywords: Kharkiv gubernia council, local authorities, civil war.

На сучасному етапі розвитку України як самостійної держави на одне з перших місць виходить визначення формату діяльності, сфери впливу та розміру повноважень місцевих органів влади, які в свою чергу виступають дзеркалом політичної, національної, економічної та культурної складової регіону. Досвід діяльності регіональних органів влади за різних часів є багатим і корисним, адже він показує особливості регіону, виділяє його першочергові проблеми і завдання. Особливий інтерес представляє історія Харківщини і Харкова зокрема в період національно-демократичної революції та громадянської війни 1917-1921 років, коли різноманіття політичних поглядів, позицій по національному, культурному, економічному питаннях досягло свого піку. Дослідити Харків в плані політичного розвитку, становлення та розвитку в місті національних ідей стає можливим саме в контексті вивчення національного руху через діяльність місцевих органів влади.

Харків періоду революції та громадянської війни 1917-1921 років представляв собою розвинутий індустріальний центр України, який також став і центром політичного руху. Захист інтересів різних верств населення був представлений в діяльності місцевих органів влади, якими були Харківська міська дума, Рада робітничих та селянських депутатів та Харківська губернська рада.

Харківська губернська рада – це витвір українських політичних та громадських об'єднань на Харківщині. Саме її діяльність є цікавою й першочерговою в оцінці рівня політичної боротьби та національного самовизначення в регіоні в період 1917-1921 років.

Історія діяльності Харківської губернської ради не стала темою окремого дослідження. Так, наприклад, в роботах Гавриленко О. А., Логвиненко І. А. йдеться про перебіг революційних подій на Харківщині та формування органів влади. В статті відмічаються позитивні моменти (рівновага політичних сил) та недоліки (безвладдя) існування на Харківщині одночасно кількох структур, зокрема й Харківської губернської ради. [1, с. 49] В деяких статтях, зокрема І. Л. Михайлина, робота Харківської губернської ради згадується в зв'язку з дослідженням постаті Гната Хоткевича, який був одним з ініціаторів заснування цього органу. [2] Головним джерелом при написанні статті стали газети «Рідне слово», «Нова Громада», які були органами Харківської губернської ради.

16 квітня 1917 р. на першому Харківському Губернському з'їзді представників «організованого Українського народу Слобожанщини» була висунута пропозиція, щодо створення Харківської губернської ради – українського органу, який би об'єднав національно-патріотичні сили для проведення широкої просвітницької роботи. Так, в результаті виборів, проведених на цьому з'їзді, від місцевої організації Української партії соціалістів-революціонерів до ради увійшли: Калиниченко, Г. Михайличенко, О. Соколовський, О. Олесіюк; від Української соціал-демократичної робітничої партії – Я. Довбищенко, Лукашевич, Єфименко; від Української партії соціалістів-федералістів – Волосенко, О. Синявський, Т. Олексіюк, М. Плевако та інші. Українська Радикально-Демократична партія була представлена Бузькевичем, Ткаченком, Доленком, а Союз українських автономістів-федералістів – Мороховцем, Сердюком та Росторгуєвим. [3, 22 квітня, 13 травня 1917 р.; 4, арк. 47]. Три останні партії, які представляли ліберальний напрямок в політичному русі Харківщини, опинились у раді на початку її діяльності у відносній більшості.

Поряд з українськими партіями до ради ще увійшли по 5 чол. від різних верств: селянства, робітництва, учительства, студентства; від повітів по 3 чол.; від окремих харківських організацій по 1 чол.; від об'єднаного українського

жіноцтва – 3 чол.; від усіх „Просвіт” Слобожанщини – 2 чол. Таким чином, в цьому органі були представлені політичні, соціальні верстви і повіти Слобожанщини. Це був орган здатний представляти інтереси українського народу [2, с. 59].

В структурі Харківської губернської ради був виділений постійний комітет, який складався зі шкільної, агітаційної, просвітницької, юридичної, фінансової й редакційної комісій [5, 1 червня 1917 р.]. Рада займалася виданням газети „Рідне слово” й брошур на політичні й економічні теми, а також брала активну участь в заснуванні культурно-просвітницьких товариств. За участю Української губернської ради було засновано „Просвіту” в селі Миколо-Камишувате Валківського повіту на Харківщині в червні 1917 року [6, арк. 16 – 17].

Але й політичні процеси на залишалися поза увагою ради. Так, наприклад, нею була організована особлива комісія, яка займалася підготовкою до виборів в Міську думу. Члени ради в цей час наголошували, що ними «...додаються всі зусилля до того, щоб українське населення Харкова під час виборів до Міської Думи не забуло своїх національних інтересів й голосувало тільки за українські списки» [6, арк. 8]. За ініціативою Харківської губернської ради на виборах до Міської думи був створений Український демократичний блок, куди увійшла міська українська інтелігенція ліберального спрямування на чолі з Г. Сердюком, Г. Хоткевичем, Д. Багалієм. За цей блок на виборах проголосувало 1042 виборці – 1,3% [7, с. 246]. Це було набагато менше ніж у українських есерів та соціал-демократів, що пояснюється великим впливом останніх на Харківщині.

Восени 1917 року відбуваються зміни в складі губернської ради. Більшість в ній отримують УПСР та УСДРП, в наслідок чого змінюються характер та цілі діяльності ради. 3 жовтня 1917 року губернська рада припинила своє існування і на її місці була утворена Рада Слобожанщини – нова організація [8, арк. 18]. Ця зміна стосувалась не лише назви, але й характеру діяльності. Рада з аполітичного органу, який головну увагу приділяв

культурній діяльності, перетворилась на соціалістичну політичну організацію, яка підтримувала та пропагувала соціалістичні гасла та вела політичну боротьбу. До ради Слобідської України від Харкова входило 15 чоловік: С. Тимошенко, Доленко, Я. Довбищенко, Г. Михайличенко, Калиниченко та інші [4, арк. 47; 8, арк. 4]. Таким чином, діяльність українських соціалістичних партій в раді Слобідської України мала велике значення для розвитку українського руху, бо це був самобутній український соціалістичний орган, в якому були представлені тільки українські партії.

Радою Слобідської України видавалася газета „Нова Громада”. До співробітництва в газеті були запрошені видатні українські соціалістичні сили: Д. Антонович, С. Веселовський, В. Винниченко, М. Ковалевський, М. Порш, М. Ткаченко та інші – переважно соціал-демократи і соціалісти-революціонери [10, 10-11 січня 1918 р.]. Українські соціалістичні партії, представляючи раду Слобідської України, виступали на мітингах, вечорах, влаштовували лекції для українського робітництва та селянства по питанням щодо політичної ситуації в країні, губернії тощо [9, арк. 9].

Як орган, що підтримував діяльність Центральної Ради, та вважаючи себе її філією, рада Слобідської України привернула до себе праві елементи соціалістичного руху. Більшість серед них складали українські соціал-демократи, які на кінець 1917 р. зайняли в раді лідируючі позиції. Діяльність ради Слобідської України тривала недовго через прихід до Харкова більшовиків та проголошення радянської влади. Вже через три місяці існування ради Слобідської України – 2 січня 1918 р. – було заарештовано редактора газети „Нова Громада” Я. Довбищенко. Переслідувань зазнала й газета, що видавалася радою та була органом місцевих організацій УСДРП та УПСР, „Нова Громада”, яка 24 січня 1918 року була закрита.

Таким чином, діяльність Харківської губернської ради, перейменованої згодом у раду Слобідської України відобразила основні тенденції, які відбувались у політичному й національному рухах на Харківщині в 1917 – 1921 роках: намагання створити потужний національний соціалістичний блок з

одного боку та протистояння українських соціал-демократів та есерів з українськими харківськими лібералами з іншого боку. Ідея утворення місцевого національного органу влади мала велике значення для розвитку національного руху на Харківщині, бо була створена своєрідна рівновага сил, яка забезпечувала рівні можливості представникам усіх політичних партій та напрямів.

Література

1. Гавриленко О.А., Логвиненко І.А. Більшовицький переворот у Харкові: як це було // Наукові записки кафедри українознавства Хар. ун-ту. – Вип. 1. – 1994. – С. 48-55.
2. Михайлин І.Л. Гнат Хоткевич у 1917 році // Наукові записки кафедри українознавства Харківського університету. – Вип. 1. – 1994. – С. 55-67.
3. «Рідне слово». – Харків, 1917.
4. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (ЦДАВО). –Ф. 1409. – Оп. 1. – Спр. 2.
5. Харківський вісник. – Харків, 1917.
6. ЦДАВО. –Ф 1409. – Оп. 1. – Спр. 11.
7. Донченко С.П. Ліберальні партії України (1900-1919 рр.) / Дніпродзержинський державний технічний ун-т. – Дніпродзержинськ: Видавничий відділ ДДТУ, 2004. – 379 с.
8. ЦДАВО. –Ф. 1409. – Оп. 1. – Спр. 10.
9. ЦДАВО. – Ф. 1409. – Оп. 1. – Спр. 8.
10. «Нова Громада». – Харків, 1917.

УДК 378:1

Москалев Б. Г.

(г. Харьков)
ИЗ ИСТОРИИ СОВЕТСКОЙ РАЗВЕДКИ. (ДВЕ СУДЬБЫ БЫВШИХ
СТУДЕНТОВ ХИМЭСХ)